

virtuti post theologicas, quæ est religio, seu justitia ad Deum. Deinde immediate attingit ipsam personam Dei, quamvis non in propria, sed in assumpta natura. Dices, majus videri peccatum blasphemiam et contumeliam in Deum ipsum secundum se seu in divinitatem ejus, quia attingit Deum ipsum non in assumpta natura, sed in propria. Respondetur, posse quidem inter hæc duo peccata inveniri mutuum aliquem excessum, secundum rationes comparationesque diversas; omnibus tamen consideratis, majus esse peccatum occisionis Christi. Quia Deum lædit in re sibi maxime conjuncta, et de se majus nocendum infert, auferendo vitam infiniti valoris; blasphemiam vero tantum lædit Deum in honore vel fama, quæ sunt magis extrinseca. Et juxta assertionem hanc potest exponi D. Thomas hic, cum ait hoc peccatum esse gravissimum, scilicet inter ea quæ sunt contra virtutes morales; quamvis etiam possit intelligi non loqui in proprio rigore respectivo, sed absolute vocare gravissimum, id est, valde acerbum et grave. Sicut etiam ibi dixit fuisse gravissimum ob circumstantiam, ex parte peccantium ex malitia; cum tamen sine ulla dubitatione potuerit ea circumstantia graviori modo concurrere. Aliam interpretationem postea subjiciemus. Et hæc de gravitate illius peccati secundum se considerati.

5. *Crucifixores Christi inexcusabiles in peccato suo omnes.* — *Peccati crucifigentium Christum gravitas et magnitudo.* — Secundo igitur possumus spectare gravitatem hujus peccati ex parte peccantium. In quibus multa possunt considerari. Primum est scientia vel ignorantia, de qua re satis in superioribus diximus. Et ad minimum certum est ex dictis, neminem, ex iis qui ad Christi mortem concurrerunt, posse simpliciter excusari propter ignorantiam a gravissima culpa, saltem homicidii viri sancti et innocentis. Quod de Pilato supra ostendimus, quia ipse confessus est: *Nullam invenio in eo causam*, et cum lavit manus suas dixit: *Innocens ego sum a sanguine justii hujus*. De principibus etiam Judæorum id satis constat ex supra dictis, quibus addi potest, ipsos scienter falsos adversus Christum testes induxisse. De plebe autem Judæorum potest esse aliqua dubitatio, et major de militibus Romanis. Nihilominus tamen innocentiam Christi tam publica erat ac manifesta, ut neminem ad illius mortem cooperantem ignorantia excusare potuerit, saltem a malitia injustæ cæ-

dis. At vero quoad aliam malitiam sacrilegii vel impietatis, poterat major ignorantia intervenire, atque adeo excusatio major, saltem in gentilibus, et in plebe Judæorum, ut patet ex D. Thom. hic, et ex superius dictis. Quanta vero fuerit, non potest a nobis defini; vix tamen potest in aliquo admitti invincibilis, cum omnes multa de Christo ejusque divinitate vidissent signa, et audissent testimonia quæ vel ad credendum, vel saltem ad veritatem plenius discendam, eos obligarent. In principibus autem Judæorum nulla esse potuit excusatio, ut Christus ipse dixit, Joann. 15, quia eorum ignorantia fuit valde crassa et affectata, et ex quadam obstinatione et duritia, magis quam ex fragilitate aliqua. Non videtur tamen posse negari quin, si Judæi agnoscerent, et sibi persuaderent Christum esse verum Deum, et nihilominus eum interficere ausi essent, peccatum ex hac parte esset gravius, quia esset major irreverentia et injuria Dei. Nihilominus tamen Judæorum peccatum dicitur gravissimum ex parte peccantium, vel quia sermo est de peccato, quod, moraliter loquendo, in hominem cadere poterat, nam ille alius modus peccandi, et occidendi Deum cognitum, vix poterat in homines cadere. Vel certe quia circumstantia infidelitatis et voluntariæ excecationis non minus quam alia videtur aggravare. Huc accedunt alie circumstantiæ gravissimæ pravorum affectuum, odii, iræ, et invidiæ in Christum, qui ex magna superbia et ambitione oriebantur. Quæ omnia ex historia Evangelica constant, et ex summa illa diligentia, importunaque postulatione ac furore quo in morte Christi procuranda impii Judæi debacchati sunt. Quo tandem fit ut peccatum illud saltem in individuo, consideratis omnibus malitiis, et circumstantiis ejus, possit existimari gravissimum omnium quæ ab hominibus unquam commissa sunt. Quo sensu potest exponi D. Thom.; et idem videtur dixisse Bernard., ser. quodam de passione Domini, peccatum illud fuisse *gravissimum ac singulare*, quanquam hoc etiam incertum sit, et Bernard. recte intellectus facile possit exponi. Solet vero comparari hoc peccatum cum peccato Adæ, quia illud videtur fuisse gravius propter nocentum generis humani. Sed Bernard. supra videtur hoc peccatum præferre, quia majoris æstimationis est dignitas Filii Dei, quam omnes homines; et præsertim quia non constat illud nocentum esse ita prævisum ab Adamo, ut multum aggravaret. Sed de hoc etiam

nihil certi defini potest. An vero quia persona Christi fuit infinita, peccatum crucifigentium Christum fuerit infinitum, et cur Judæorum demeritum ex illa circumstantia non tantum creverit, quantum Christi meritum et satisfactio ex circumstantia personæ patientis, late tractatum est in priori tomo, disp. 4, sect. 4.

6. *Testimonii Luc. 23 expositio.* — *Oratio Christi pendens in cruce generalis pro omnibus crucifixoibus.* — In solutione ad 1, explicat D. Thomas verba illa Christi: *Pater, dimitte illis, non enim sciunt quid faciunt*, quod illa excusatio non ad principes, sed ad minores de populo Judæorum referenda sit. Quæ est expositio Bedæ, Luc. 23, et Justin., q. 108. Quod si objicias verba Petri, Actor. 3: *Scio quia per ignorantiam fecistis, sicut et principes vestri, respondendum est illam particulam, sicut, dicere similitudinem in ignorantia aliqua, non æqualitatem. Sed difficile creditur est Christum orasse tantum pro plebe, et non pro principibus. Tum quia ratio est universalis, et illa causa non videtur addita ad limitandam orationem, sed ad facilitandam impetrationem. Tum etiam quia Christus dedit exemplum dilectionis inimicorum, unde orare etiam debuit pro principibus Judæorum, qui erant præcipui inimici ejus. Denique quia effectus illius orationis, quos supra posuimus, etiam in principibus Judæorum locum habere potuerunt. Quare dici potest orationem Christi generalem fuisse, et illam excusationem ad omnes etiam pertinere posse, quia omnes aliqua ignorantia laborarunt. Nam, licet hæc in principibus fuerit affectata, tamen quatenus ex aliqua parte diminuit audaciam vel irreverentiam in Deum, potuit ad impetrandam veniam allegari. Et huic expositioni magis videntur favere omnia quæ circa hanc orationem ex Sanctis Patribus supra tradidimus.*

7. *Gravius peccaverunt Pontifices Judæorum quam Judas.* — In solutione ad 2, D. Thomas insinuat gravius peccasse Pontifices Judæorum, quam Judam, Pilatumque, et milites ejus. Et de hac parte posteriori supra diximus. Circa priorem vero Cajetanus censet peccatum Judæ fuisse gravius, propter majorem Christi cognitionem, et altiorem statum quem habebat, et propter majorem ingratitude, ac denique propter majorem proditionis turpitudinem. Ad D. Thomam autem tacite respondet non definiisse contrarium, sed indecisam quæestionem reliquisse. Quæ-

rum ego imprimis existimo D. Thomam definiisse quæestionem, alias argumento non satisfecisset. Deinde censeo ejus sententiam esse veriorem, propter duas præcipuas rationes, quas D. Thomas insinuat. Prima est, quia Judas revera noluit Christum occidi, neque id futurum existimavit, ut ejus penitentia, quamvis perversa, declaravit, et supra etiam exposuimus. Et hanc rationem insinuat D. Thomas, cum dicit Judam non tradidisse Christum Pilato, sed Pontificibus. Altera est, quia Judas ex cupiditate, non ex invidia et odio tradidit Christum, sicut principes Judæorum. His addi potest, quod principes Judæorum majori duritia et pertinacia in Christo tradendo perdurarunt, quod etiam est signum vehementioris ac intensioris affectus; quæ omnia, si recte perpendantur, videntur magis peccatum augere.

8. *Causa efficiens passionis Christi quæ.* — Solutio ad 3 clara est. Ex ea tamen colligi potest summa quædam totius quæestionis hujus de causa efficiente passionis Christi. Illud enim opus, ut fuit actio Judæorum, nullo modo est tribuenda Christo aut Deo. Quia licet Deus ad eam concurrerit physice, tanquam universalis causa, tamen, quia illa actio absolute mala est, in Deum referri non potest; sed hoc modo tribuitur Judæis, ut proditoribus et homicidis, Actor. 7; Gentibus, ut executoribus, Matth. 20, Luc. 18; dæmoni, ut primo instigatori, Joannis 13. At vero quatenus illa passio tenuit se ex parte Dei et Christi, qui voluntate sua illam acceptavit, permisit, et non impedivit, sic tribuenda est Christo et Deo. Et ita intelliguntur Scripturæ Isaïæ 53, Joann. 11, ad Galat. 2, ad Rom. 8. Nec de hac materia aliquid amplius disputandum occurrit.

QUÆSTIO XLVIII.

DE MODO PASSIONIS CHRISTI QUANTUM AD EFFECTUM, IN SEX ARTICULOS DIVISA.

Deinde considerandum est de effectu passionis Christi.

Et primo, de modo efficiendi; secundo, de ipso effectu.

Circa primum quæeruntur sex.

Primo, utrum passio Christi causaverit nostram salutem per modum meriti.

Secundo, utrum per modum satisfactionis.

Tertio, utrum per modum sacrificii.

Quarto, utrum per modum redemptionis.

Quinto, utrum esse redemptorem sit proprium Christi.

Sexto, utrum causaverit effectum nostræ salutis per modum efficientiæ.

Sensus D. Thom. in titulo quæstionis est, agendum esse de modo quo passio Christi suum effectum operata est. Itaque non hic agitur de modo passionis secundum se, sed de modo quo influit in effectum. Et hac occasione tractat hic D. Thomas de merito et satisfactione Christi, et de redemptione nostra, quæ res, quia copiose disputata est a nobis in priori tomo, hoc loco iterum repetenda non erit, ubi nihil novi addendum occurrit, sed quæ in genere dicta sunt de operibus Christi, passioni applicanda sunt.

ARTICULUS

Utrum passio Christi causaverit nostram salutem per modum meriti¹.

1. Ad primum sic proceditur. Videtur quod passio Christi non causaverit nostram salutem per modum meriti. Passionum enim principia non sunt in nobis. Nullus autem meretur vel laudatur, nisi per id cuius principium est in ipso. Ergo passio Christi nihil est operata per modum meriti.

2. Præterea, Christus ab initio suæ conceptionis meruit et sibi, et nobis, ut supra dictum est². Sed superfluum est aliquem iterum mereri id quod ante meruerat. Ergo Christus per suam passionem non meruit nostram salutem.

3. Præterea, radix merendi est charitas. Sed charitas Christi non fuit magis augmentata in passione quam ante. Ergo non magis meruit salutem nostram patiendi, quam ante fecerat.

Sed contra est quod super illud Philipp. 2: Propter quod et Deus exaltavit illum, etc., dicit Augustinus³: Humilitas passionis, claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium. Sed ipse clarificatus est, non solum in seipso, sed etiam in suis fidelibus, ut ipse dicit, Joan. 17. Ergo videtur quod ipse meruit salutem suorum fidelium.

¹ Infr., q. 62, art. 5, et 3, d. 18, art. 5, et 4, d. 1, q. 1, art. 4, q. 3. Et Ver., q. 26, a. 6, ad 20; et Rom. 4.

² Q. 9, a. 4, et q. 34, a. 2.

³ Tract. 104, in Joann., non procul a fine, tom. 9.

Respondeo dicendum, quod (sicut supra dictum est¹) Christo data est gratia, non solum sicut singulari personæ, sed in quantum est caput Ecclesiæ; ut, scilicet, ab ipso redundaret ad membra. Et ideo opera Christi hoc modo se habent tam ad se, quam ad sua membra, sicut se habent opera alterius hominis in gratia constituti ad ipsum. Manifestum est autem quod quicumque in gratia constitutus, propter justitiam patitur, ex hoc ipso meretur sibi salutem, secundum illud Matth. 5: Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam. Unde Christus per suam passionem non solum sibi, sed etiam omnibus membris suis meruit salutem.

Ad primum ergo dicendum, quod passio, in quantum hujusmodi, non est meritoria, quia habet principium ab exteriori. Sed secundum quod eam aliquis voluntarie sustinet, sic habet principium ab interiori; et hoc modo est meritoria.

Ad secundum dicendum, quod Christus a principio suæ conceptionis meruit nobis salutem æternam; sed ex parte nostra erant quædam impedimenta, quibus impediemur consequi effectum præcedentium meritorum. Unde ad removendum illa impedimenta, oportuit Christum pati, ut supra dictum est².

Ad tertium dicendum, quod passio Christi habuit aliquem effectum quem non habuerunt præcedentia merita, non propter majorem charitatem, sed propter genus operis quod erat convenientius tali effectui, ut patet ex rationibus supra inductis de convenientia passionis Christi³.

De hoc articulo videantur dicta in priori tomo, disp. 41, sect. 1 et sequentibus, cum illis conjungendo quæ diximus disp. 39, sect. 2, ubi tractavimus per quos actus Christus meruerit.

In solutione ad 2 et 3, attingit D. Thomas an Christus meruerit aliquid sua passione, quod prioribus actibus non meruerit, et cur meritum nostræ salutis specialiter tribuatur passioni, cum per reliqua opera vitæ suæ etiam nobis meruerit. Sed de his videnda sunt quæ diximus eodem tomo, disp. 4, sect. 4, in secunda objectione.

¹ Quæst. 8.

² Q. 46, art. 3.

³ Q. 46, art. 3, et aliis.

ARTICULUS II.

Utrum passio Christi causaverit nostram salutem per modum satisfactionis¹.

1. Ad secundum sic proceditur. Videtur quod passio Christi non causaverit nostram salutem per modum satisfactionis. Eiusdem enim videtur esse satisfacere cuius est peccare, sicut patet in aliis penitentia partibus; ejusdem enim est conteri et confiteri, cuius est peccare. Sed Christus non peccavit, secundum illud 1 Petri 2: Qui peccatum non fecit. Ergo ipse non satisfecit propria passione.

2. Præterea, nulli satisfecit per majorem offensam. Sed maxima offensa fuit perpetrata in Christi passione, quia gravissime peccaverunt qui eum occiderunt, ut supra dictum est². Ergo videtur quod per passionem Christi non potuerit Deo satisfieri.

3. Præterea, satisfactio importat æqualitatem quamdam ad culpam, cum sit actus justitiæ. Sed passio Christi non videtur esse æqualis omnibus peccatis humani generis, quia Christus non est passus secundum divinitatem, sed secundum carnem, secundum illud 1 Pet. 4: Christo igitur passo in carne. Anima autem, in qua est peccatum, potior est quam caro. Non ergo Christus sua passione satisfecit pro peccatis nostris.

Sed contra est quod in persona ejus dicitur, Psalm. 68: Quæ non rapui, tunc exolvebam. Non autem exolvit qui perfecte non satisfacit. Ergo videtur quod Christus patiendi perfecte satisfecerit pro peccatis nostris.

Respondeo dicendum, quod ille proprie satisfacit pro offensa, qui exhibet offenso id quod æque vel magis diligit quam oderit offensam. Christus autem ex charitate et obedientia patiendi, majus Deo aliquid exhibuit quam exigeret recompensatio totius offensæ humani generis. Primo quidem propter magnitudinem charitatis, ex qua patiebatur. Secundo, propter dignitatem vitæ suæ, quam pro satisfactione ponebat, quæ erat vita Dei et hominis. Tertio, propter generalitatem passionis, et magnitudinem doloris assumpti, ut supra dictum est³. Et ideo passio Christi non solum sufficiens, sed etiam superabundans satisfacit.

¹ 4 contra, c. 55, ad 23 et 24; et op. 60, c. 18, col. 6.

² Q. præc., a. 6.

³ Q. 46, art. 6.

tio fuit pro peccatis humani generis, secundum illud primæ Joannis 2: Ipse est propitiatio pro peccatis nostris, non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.

Ad primum ergo dicendum, quod caput et membra sunt quasi una persona mystica; et ideo satisfactio Christi ad omnes fideles pertinet, sicut ad sua membra. In quantum etiam duo homines sunt in charitate, unus pro alio satisfacere potest, ut infra patebit. Non autem est similis ratio de confessione et contritione, quia satisfactio consistit in actu exteriori, ad quem assumi possunt instrumenta, inter quæ computantur etiam amici.

Ad secundum dicendum, quod major fuit charitas Christi patientis quam malitia crucifigentium. Et ideo plus potuit Christus satisfacere sua passione, quam crucifigentes offendere occidendo; in tantum quod passio Christi sufficiens fuit, et superabundans ad satisfaciendum pro peccatis occidentium ipsum.

Ad tertium dicendum, quod dignitas carnis Christi non est æstimanda solum secundum carnis naturam, sed secundum personam assumptam, in quantum, scilicet, erat caro Dei, ex quo habebat dignitatem infinitam.

Videantur dicta in priori tomo, in tota disp. 4. In solutione ad 1, attingit D. Thomas quæstionem, cur unus homo possit satisfacere pro alio, non vero conteri vel confiteri. Sed hæc res habet proprium locum in materia de satisfactione.

ARTICULUS III.

Utrum passio Christi operata sit per modum sacrificii¹.

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod passio Christi non sit operata per modum sacrificii. Veritas enim debet respondere figuræ. Sed in sacrificiis veteris legis, quæ erant figuræ Christi, nunquam offerebatur caro humana; quinimo hæc sacrificia, immunda et nefanda habebantur, secundum illud Psalm. 105: Effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum, et filiarum suarum, quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan. Ergo videtur quod passio Christi sacrificium dici non possit.

¹ Infr., q. 49, art. 4, corp. et q. 73, art. 4, corp., et ad 3, et q. 83, art. 1, corp.; et op. 60, c. 18, col. 6.

2. Præterea, Augustinus dicit, in 10 de Civitate Dei¹, quod sacrificium visibile, invisibilis sacrificii sacramentum, id est, sacrum signum est. Sed passio Christi non est signum, sed magis signatum per alia signa. Ergo videtur quod passio Christi non sit sacrificium.

3. Præterea, quicumque offert sacrificium, aliquid sacrum facit, ut ipsum nomen sacrificii demonstrat. Illi autem, qui Christum occiderunt, non fecerunt aliquid sacrum, sed magnam malitiam perpetraverunt. Ergo passio Christi magis fuit maleficium quam sacrificium.

Sed contra est quod Apostolus dicit, Ephes. 5: Tradidit semetipsum pro nobis oblationem et hostiam Deo, in odorem suavitatis.

Respondeo dicendum, quod sacrificium proprie dicitur aliquid factum in honorem proprie Deo debitum ad eum placandum. Et inde est quod Augustinus dicit, in 10 de Civ. Dei²: Verum sacrificium est omne opus quod agitur, ut sancta societate in hæreamus Deo, relatum, scilicet, ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus. Christus autem (ut ibidem subditur) seipsum obtulit in passione pro nobis, et hoc ipsum opus, quod voluntarie passionem sustinuit, Deo maxime acceptum fuit, ut pote ex charitate maxime proveniens. Unde manifestum est quod passio Christi fuerit verum sacrificium. Et sicut ipse postea subdit in eodem libro, hujus veri sacrificii multiplicia variaque signa erant sacrificia prisca Sanctorum; cum hoc unum per multa figuraretur, tanquam verbis multis res una diceretur, ut sine fastidio multum commendaretur. Ut cum quatuor considerentur in omni sacrificio (ut Augustinus dicit in 4 de Trinitate³) scilicet, cui offeratur, a quo offeratur, quid offeratur, pro quibus offeratur, idem ipse unus versusque mediator per sacrificium pacis reconcilians nos Deo, unum cum illo maneret, cui offerebat, unum in se faceret, pro quibus offerebat, unus ipse esset, qui offerebat, et quod offerebat.

Ad primum ergo dicendum, quod, licet veritas respondeat figuræ, quantum ad aliquid, non tamen quantum ad omnia; quia oportet quod veritas figuram excedat. Et ideo convenienter figura hujus sacrificii, quo caro Christi offertur pro nobis, fuit caro non hominum, sed aliorum animalium significantium carnem Christi, quæ est perfectissimum sacrificium.

¹ C. 5, paulo a princ., t. 5.

² C. 6, in princ., tom. 9.

³ C. 14, non longe a fin., tom. 3.

Primo quidem, quia ex eo quod est humane naturæ caro, congrue pro hominibus offertur, et ab eis sumitur sub sacramento. Secundo, quia, ex eo quod erat passibilis et mortalis, apta erat immolationi. Tertio, quia per hoc quod erat sine peccato, efficax erat ad emundanda peccata. Quarto, quia ex eo quod erat caro ipsius offerentis, erat Deo accepta propter ineffabilem charitatem, suam carnem offerentis. Unde Augustinus dicit, in 4 de Trinitate¹: Quid tam congruenter ab hominibus sumeretur, quod pro eis offerretur, quam humana caro? et quid tam aptum huic immolationi, quam caro mortalis? et quid tam mundum pro mundandis vitiis mortalium, quam sine contagione carnalis concupiscentiæ caro nata in utero, et ex utero virginali? et quid tam grate offerri et suscipi posset, quam caro sacrificii nostri, corpus effectum sacerdotis nostri?

Ad secundum dicendum, quod Augustinus ibi² loquitur de sacrificiis visibilibus figuratibus. Et etiam ipsa passio Christi, licet sit aliquid signatum per alia sacrificia figuralia, est tamen signum alicujus rei observandæ a nobis, secundum illud 1 Pet. 4: Christo igitur passo in carne, et vos eadem cogitatione armamini; quia qui passus est in carne, desit a peccatis, ut jam non hominum desideris, sed voluntate Dei, quod reliquum est in carne vivat temporis.

Ad tertium dicendum, quod passio Christi ex parte occidentium ipsum fuit maleficium; sed ex parte ipsius ex charitate patientis fuit sacrificium. Unde hoc sacrificium ipse Christus obtulisse dicitur, non autem illi qui eum occiderunt.

COMMENTARIUS.

1. Dubium. — Responsio. — Passio Christi verum ac proprium sacrificium. — Materiam hujus articuli tractavi etiam in superiori tomo, disp. 46, sect. 1. Cum enim de sacerdotio Christi sermo esset, operæ pretium fuit explicare proprium illud sacrificium, quoniam est potissimus actus sacerdotii, et potestas per actus explicanda est. Hic igitur solum circa D. Thom. rationem occurrit difficultas. Probat enim Christi passionem fuisse sacrificium, quia fuit aliquid factum in honorem proprie Deo debitum ad eum pla-

¹ C. 14, in med., tom. 3.

² Loco citato in arg.

eandum. Quæ ratio (si solida est) probat circumcisionem Christi fuisse sacrificium, et jejunium, orationem, et similia. Nam in hæc omnia convenit illa ratio sacrificii, quam D. Thomas ex Augustino sumpsit. Unde non videtur D. Thom. probare, et consequenter nec docere passionem Christi esse proprie et in rigore sacrificium; sed solum ea lata et communi significatione qua omne opus bonum factum in cultum Dei, ad eumque placandum, dicitur sacrificium. Et augetur difficultas, nam sacrificium proprie dictum debet esse signum sensibile publica auctoritate ad significandum aliquid sacrum et spirituale impositum, et permanenti lege statutum, quæ omnia non videntur convenire Christi passioni et morti. Hæc vero difficultas postulabat ad perfectam sui decisionem, integrum tractatum de natura sacrificii. Quia vero jam dudum ab initio statuitur, ne peregrinas quæstiones aliunde quasi divulsas adduceremus, et quoniam in sequenti tomo materiam de sacrificio integre disputamus, ideo ad dubitationem positam hoc loco dicendum est, D. Thomam breviter ac concise sacrificii notionem hoc loco posuisse. Nam (ut argumentum convincit) in ea amplitudine multa continentur, quæ proprie sacrificia non sunt, atque ideo addendum est, de ratione sacrificii esse ut sit oblatio exterior et sacra, ordinata ad colendum vel placandum Deum publico et solemniori ritu. Agitur enim hic præcipue de sacrificio propitiatorio, quod est actus sacerdotis proprie dicti, qui (ut Paulus ait, ad Hebr. 5) ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur, in iis quæ sunt ad Deum, ut offerat dona et sacrificia pro peccatis. Quam rationem sacrificii etiam in superiori tomo sufficienter explicatam reliquimus, et ex ea optime concluditur, Christi passionem et mortem fuisse verum ac proprium sacrificium, quia per eam Christus se obtulit oblationem et hostiam Deo in odorem suavitatis, ad Ephesios 5, ad Hebr. 5, et sequentibus. Fuit etiam illa oblatio a Deo ordinata et instituta, tanquam supremus cultus illi offerendus pro toto genere humano, in satisfactionem et reconciliationem ejus, et ad hunc cultum offerendum, Christum summum Sacerdotem ordinavit, ut prædicto loco latius explicatum est. Ad argumentum ergo respondetur, non esse eandem rationem de aliis actionibus vel operibus Christi. Tum quia alia non sunt ita ordinata ad placandum Deum, et consummandam redemptionem,

sicut passio et mors; tum etiam quia de ratione sacrificii est, ut victima aliquo modo conficiatur et immutetur in honorem Dei, quod factum est per passionem, non vero per alias actiones. Sunt vero qui dicant totam Christi vitam fuisse veluti unicum sacrificium, quod in morte consummatum est. Quod pie dictum est, non tamen in rigore, secundum propriam rationem sacrificii. Quin potius neque tota passio videtur proprie et intrinsece pertinere ad rationem sacrificii; sed solum id quod Christus in cruce passus est. Ibi enim accepit vulnera lethalia, et ad illius mortem proxime ordinata. Et ideo dicitur a Patribus hoc sacrificium oblatum in altari crucis, ut videre licet in Leone Papa, epist. 74 ad Episcopos Palæstinæ. Et multi eo modo exponunt verba Pauli ad Hebr. 13: *Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt.* Et colligi etiam potest ex Paulo, ibidem dicente: *Quorum animalium infertur sanguis pro peccato, horum corpora cremantur extra castra; ita et Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est;* indicans in mysterio crucis, quod extra portam peractum est, oblatum fuisse hoc sacrificium. Ideo etiam Christus portans crucem dicitur fuisse significatus in Isaac portante ligna ad sacrificium. Igitur reliqua, quæ antecesserunt, fuerunt quasi via et applicatio victimæ ad sacrificium; ipsum vero sacrificium non sine magno mysterio, et divina ordinatione, veluti ritu mystico extra portam in altari crucis, manibus extensis, solemniori die Paschæ consummatum est.

2. Quænam significatio sit de ratione proprii sacrificii. — Ad aliam difficultatem, quod sacrificium oportet esse signum sensibile, respondetur, duplicem significationem posse in sacrificio excogitari, aliam moralem, de qua dixit Augustinus, lib. 10 de Civit., c. 5, *sacrificium visibile invisibilis sacrificii signum esse;* aliam mysticam, de qua dixit Augustinus, lib. 1 contra Advers. legis et Proph., c. 18, *unum verum et singulare sacrificium Christi multis esse antea sacrificiorum significatum figuris.* Prior significatio est essentialis omni sacrificio, quia sine illa esse non potest verus cultus patriæ, quod est de essentia sacrificii; et hæc significatio in Christi sacrificio inventa est. Significabat enim interdum sacrificium quo Christus vitam suam offerebat ad placandum Deum; significabat etiam destructionem peccati, et ipsius mortis mortem, quam sacrificium illud operaturum erat. Pos-